

Cançó de la plana - Kent Haruf

Pocs llibres han influït tant en la literatura catalana de finals de segle vint com els dos volums titulats *Dirty realism*, subtitulats *Nova narrativa nord-americana*, que Eumo Editorial va traduir el 1987 en versió d'Hortènsia Curell. L'editorial vigatana va publicar els contes que la revista nord-americana *Granta* havia antologat l'any anterior, i hi va afegir una presentació de Miquel Tuneu on s'hi podia llegir: "Els autors *dirty* escriuen històries minúscules que passen a personatges insignificants". D'entrada, no sembla una poètica gaire engrescadora. Concretem-ho una mica més: "històries minúscules" significa contes narrats de manera directa i amb pretensions d'objectivitat, mentre que "personatges insignificants" significa treballadors no qualificats, solitaris, silenciosos, esquerps i majoritàriament alcohòlics. Aquella escola narrativa s'entén millor en oposició al postmodernisme, llavors en declivi als Estats Units i molt desconegut a Catalunya. Seguint Tuneu, "en el realisme brut no hi ha picades d'ullet, no hi ha entesos intel·lectuals, no hi ha ironies que facin de pont i permetin fraternitats culturals consoladores. No hi ha agafadors". No és estrany que el realisme brut també s'anomenés "minimalisme". El perill, és clar, era que el tedi dels protagonistes -i la fredor dels narradors- s'encomanés als lectors.

Com ocorre en tota escola literària, el realisme brut es va concretar de maneres diferents, i amb qualitats contrastades. A l'antologia hi apareix, en un lloc preeminent, Raymond Carver, la icona més valorada per escriptors mediocres de tot el planeta (si ell ja era avorrit, els seus epígons són pitjor que una guia telefònica, que si més no presenta l'avantatge de no ser pretensiosa). Al costat de realistes de pedra picada com Tobias Wolff i Richard Ford, l'antologia incloïa autors amb més "agafadors" -traduïm-ho: més llegibles-, com ara Louise Erdrich o Richard Russo. Vist en perspectiva, el realisme brut no és més que una baula en una cadena que podria partir, per exemple, d'Ernest Hemingway, i que avui es prolonga amb autors com Paul Harding o Kent Haruf. Així, *Cançó de la plana* incorpora algunes de les característiques d'aquella escola, però hi afegeix un ingredient tan preat com la tendresa sense cursileria -com si afegís els matisos de Txékhov a l'escriptura ferrenya de Bukowski, que, posats a dir, era tant o més brut que realista.

Escenari rural

Kent Haruf situa *Cançó de la plana* (publicada el 1999) en un escenari rural de l'Amèrica profunda, un poble dels voltants de Denver, Colorado. El que tenen en comú els personatges és, a part de viure en una mateixa àrea, una certa desgràcia vital. El protagonista és Guthrie, un professor d'institut amb una dona afectada de depressió profunda, dos fills preadolescents deixats de la mà de déu, i uns quants alumnes problemàtics, com ara un noi violent i una noia embarassada. Afegim-hi dos germans

concos que fan de pagesos, i una professora que té cura d'un pare amb Alzheimer i tindrem l'elenc d'aquesta obra.

Cançó de la plana presenta els protagonistes en capítols que segueixen punts de vista successius. De mica en mica, els personatges entren en contacte i entrellacen els destins. Així, la noia embarassada és alumna de Guthrie, el qual és amic dels dos germans pagesos que l'acullen a la granja gràcies a la seva amant, una professora que fa de mitjancera. Paral·lelament, Guthrie entra en conflicte amb un alumne que, en revenja, acaba agredint els seus fills. La resta de personatges pivoten al voltant del professor, la ment del qual, com la de la resta, no és accessible al lector. Precisament un dels principis compositius del realisme brut és el narrador extern: tot el que succeeix a l'interior dels personatges ho hem d'endevinar a partir dels verbs d'acció (units per punts i per conjuncions, més que per frases subordinades), els diàlegs (sempre curts i plens de sobreentesos, com és usual en els pobles) i sobretot de les descripcions.

Precisament fa l'efecte que on Kent Haruf se sent més còmode és en les descripcions, en particular de l'ambient rural on ell va créixer, i de llocs on va treballar, com ara una granja o un institut de secundària. La descripció resulta massa distant quan es tracta de presentar una dona devastada que no s'aixeca del llit, però resulta molt encertada a l'hora de mostrar el comportament de dos germans de la tercera edat que, després de perdre els pares quan eren joves, han compartit durant dècades les tasques de la granja. De fet, aquests germans roben totes les escenes on apareixen. Com que es coneixen en profunditat, parlen poc i actuen amb determinació, tant quan acompanyen la noia embarassada a l'hospital com quan visiten el supermercat per comprar un cotxet infantil. Kent Haruf no es pot estar d'incloure descripcions detallades de la vida al camp, com ara el difícil part d'una vaca, o la minuciosa autòpsia d'un cavall.

La Trilogia de Holt

El llibre tracta temes sòrdids que la literatura popular freqüenta, si bé amb un estil més carregat i sentimental. L'embaràs d'una noia innocent a mans d'un seductor sense escrúpols és recurrent en productes com *Simplemente María*, que als anys setanta va ser una sèrie radiofònica, una telesèrie i una fotonovel·la. En canvi els dos fills precoços que sofreixen en la seva carn l'odi que el pare genera en part del poble ens remetent a *Matar un rossinyol*, de Harper Lee; i la noia que arriba per atzar a una granja regida per dos germans solters pot entendre's com una revisió del clàssic juvenil *Anna la de Teules Verdes*, de Lucy Maud Montgomery. El que canvia no és només el narrador gèlida que usa Kent Haruf, sinó el valor simbòlic de l'espai. A mesura que avancem en la lectura, sospitem que els protagonista és Holt, el poble fictici on Haruf ha ambientat la

seva obra i que apareix a la primera i a l'última frase del llibre. Als personatges principals cal afegir-hi, sense dret a capítols propis però intervenint en la trama, el pare del bebè, la família de l'estudiant violent, i també la senyora Stearns, que es fa amiga dels fills de Guthrie i que mor sola a casa seva. Així, al final del llibre sumem un naixement i una defunció, un viatge d'anada i tornada, com si cada canvi dugués incorporat una compensació perquè el poble es mantingués inalterat.

Ara que les totes les ciutats comparteixen les mateixes franquícies i una organització semblant, abunden els autors que prefereixen centrar-se en el món rural, que presenta unes particularitats pròpies en cada país i en cada zona. Exhaurit el minimalisme inicial, esgotats els lectors de tanta literatura urbana prescindible, la ficció rural resulta cada vegada més temptadora.

Nascut a i mort a Colorado, Kent Haruf (1943-2014) va començar a publicar als anys vuitanta, en ple boom del realisme brut. Més d'un dels seus llibres van ser èxits als Estats Units, sigui pel retrat precís de l'entorn rural, sigui per la senzillesa aparent de la narració. De fet, el títol original d'aquesta novel·la, *Plainsong*, també es pot traduir com "cançó plana"; la van seguir dues novel·les més, que Edicions del Periscopi té previst publicar en català, i que formen l'anomenada Trilogia de Holt.

La traducció arriba signada per Marta Pera Cucurell, una de les professionals més solvents del sector. Ben mirat, és una de les autores catalanes que més hem llegit, ja que és amb la seva veu que hem accedit a autors clàssics com Joseph Conrad i Vladimir Nabokov, i actuals com Amity Gaige, Martin Amis o Karen Russell.